Cuvânt-înainte

Orice disciplină, orice sferă de activitate, orice domeniu al cunoaşterii dispune de propria sa terminologie. Nici traductologia nu face excepţie. Provocările, cărora trebuie să le răspundă, o obligă la o rafinare a instrumentului de evaluare şi a conceptelor. Asemenea lingvisticii care operează cu unităţi de bază (fonem, morfem, frază etc.), traductologia îşi creează propriul metalimbaj, necesar constituirii aparatului critic utilizat în evaluarea traducerii. Metalimbajul traductologiei este format din noţiuni împrumutate din domenii diferite: din lingvistica generală (*semnificat*, *semnificant*, *sintagmă* etc.), din lingvistica diferenţială (*transpoziţie*, schimbarea clasei morfo-sintactice sau a categoriei gramaticale), din gramatică (*categoria aspectului* etc.), din retorică şi stilistică (*personificare, metaforă* etc.), din tehnicile de redactare (*restructurare*, *rezumare* etc.), din pedagogie (*obiectiv general, obiectiv specific*), din terminologie (*fişă terminologică, limbaj de specialitate* etc.), din lexicologie (*neologism*, *calc* etc.) şi analiza literară (*explicare şi interpretarea discursului* etc.), dar foloseşte şi termeni proprii, deja consacraţi, precum: *complement cognitiv*, *creaţie discursivă*, *traductem* sau *unitate de traducere*, *strategii de traducere* (*traducere pedagogică*, *traducere erudită*, *traducere literală, traducere semantică*), *traducere comparată* etc., sau termeni nou creaţi, precum *culturem* sau *unitate minimală purtătoare de informaţie culturală* (Lungu Badea 2003, 65).

Micul dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii a apărut, în 2003, dintr-o necesitate, absenţa unui instrument de lucru similar în traductologia românească. O formă sintetică a dicţionarului este anexată şi la sfârşitul tezei de doctorat, *Contextul extralingvistic în traducere. Cazul limbilor română şi franceză* (Lungu Badea 2003) şi al lucrării *Teoria culturemelor, teoria traducerii* (Lungu Badea 2004).

Realizarea glosarului de termeni utilizaţi în traductologie s-a efectuat pe baza unei bibliografii variate, a lucrărilor fundamentale din domeniul lingvisticii, ştiinţelor limbajului şi traductologiei, precum şi a glosarelor web. Deşi, în principiu, *glosarul* se opune *lexicului* şi se

BDD-B721-02 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:19:20 UTC)

constituie ca un dicţionar monolingv specializat, am considerat util să oferim — acolo unde a fost posibil — echivalarea în limbile franceză, engleză, germană, spaniolă şi rusă a termenilor analizaţi.

Preocupările traductologice se organizează în jurul mai multor axe de cercetare şi funcţionare, dar toate exploatează şi gramatica, procedeele de traducere şi lexicul, deoarece strategiile şi tehnicile de traducere (procedeele) nu pot ignora forma (gramatica) şi nici conţinutul (lexicul).

Folosirea anarhică a conceptelor specializate ne-a determinat să reeditǎm acest *Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria, practica şi didactica traducerii*, aflat la a treia ediţie, pentru a continua clarificarea eventualelor ambiguităţi ale metalimbajul utilizat în domeniul traductologic. Acestea sunt motivele care ne-au determinat să cercetăm aspectul metalimbajului traductologiei, ştiinţă în continuă devenire. Sperăm ca dicţionarul să devină un instrument de lucru pentru cititorii interesaţi de traducere şi critica traducerii.

Definirea şi explicarea termenilor sunt însoţite de exemple, ceea ce constituie o modalitate rezumativă de organizare alfabetică a metalimbajului folosit în domeniul traductologiei (teoria, dar şi practica şi didactica traducerii). Adeseori lucrările de traductologie se dovedesc a fi simple comentarii asupra traducerii, tot aşa cum, adesea, exegeza traducerii sfârşeşte în consideraţii despre limbă sau lingvistice (Chevalier şi Delport 1995, 85). În ciuda progresului cantitativ şi calitativ înregistrat de cercetările traductologice, definirea metalimbajului este încă nesatisfăcătoare (pentru că este ambiguă sau polisemantică), atât în ceea ce priveşte desemnarea procedeelor pe care se bazează strategiile de traducere (traducere şi contrastivitate), cât şi în privinţa unei interpretări globale a fenomenului traducerii (din punct de vedere funcţional — *Skopos*, traducere teleologică sau finalitatea textului-sursă şi a textului-ţintă; din punct de vedere cultural — antropologie şi analiza discursului; din punct de vedere sociologic etc.). Termenii sunt menţionaţi cu sensul operaţional în teoria şi didactica traducerii. Apar şi termeni consacraţi în domenii adiacente, precum terminologia (*bancă de date, terminologie*) sau interpretarea (*interpretare simultană, interpretare consecutivă*), deoarece traductologia este o ştiinţă care se situează la confluenţa mai multor discipline, de la care împrumută şi pe care le îmbogăţeşte, oferind şi altă perspectivă asupra transferului interlingvistic.

BDD-B721-02 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:19:20 UTC)

Fără a redefini termenii, „împrumutaţi“ din alte discipline, i-am restituit în perspectiva istorică sursă care i-a produs şi le-am verificat echivalenţa funcţională în prezent prin raportare la eventualele sinonime (relaţiile de sinonime, antonimie sau comparative sunt sugerate prin folosirea abrevierilor *sin., ant., cf.*). Am optat pentru cei clari, dezambiguizaţi contextual. Intrările din acest dicţionar, cca 250, au fost alese în urma unor analize judicioase şi a parcurgerii a numeroase lucrări de specialitate. Procesarea datelor şi însoţirea lor de exemple au demarat în 2001. Am încercat să realizăm un instrument de lucru, uşor de utilizat, să surprindem noile valenţe ale unor concepte şi să cuprindem şi alte concepte mai recente, apărute după această dată.

Pentru a nu limita numărul beneficiarilor acestui dicţionar, definiţiile termenilor au un caracter enciclopedic şi sunt însoţite de explicaţii şi de exemple şi de echivalentele lor în limbile franceză, engleză, germană, spaniolă şi rusă. Bibliografia de specialitate disponibilă nu ne-a permis întotdeauna echivalarea intrărilor sau nu în toate limbile menţionate (termenul echivalent în unele cazuri apare doar în franceză). Termenii incluşi în acest dicţionar ar putea constitui elementele de infrastructură ale codului unei bune traduceri. Dar, aşa cum se va vedea pe parcursul lecturii, legitimitatea unora dintre ei (de exemplu a strategiilor ca — *adaptarea* — şi a procedeelor aferente, precum *compensaţia*, nu înseamnă şi o fidelitate perfectă, o loialitatea desăvârşită faţă de *intenţia* autorului ori a textului-sursă. Intenţiile textului de origine se metamorfozează prin traducere, fiindcă traducătorul operează, dincolo de orice principiu de traducere sau moral, în funcţie de interesele destinatarului-ţintă: transmiterea mesajului, a informaţiilor, sacrificând adesea stilul autorului, idiolectul, nuanţele care reproduc, atunci când sunt transferate, sensurile latente ale lecturilor plurale.

Dincolo de aspectele tehnice ale traductologiei menţionate în lucrare, am încercat o prezentare clară, coerentă şi precisă, astfel încât dicţionarul să poată constitui şi un mijloc de iniţiere a traducătorilor în formare în problemele legate de teoria şi de didactica traducerii. *Beneficiarul*, „clientul”, acestui dicţionar poate fi reprezentat de diverse categorii de cititori, traductologi şi profesori care formează traducători, dar, mai ales, studenţi-traducători. Exemplele extrase pentru ilustrare acoperă o tipologie textuală variată: texte literare, ale căror referinţe

BDD-B721-02 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:19:20 UTC)

bibliografice sunt marcate între paranteze (Voltaire 1993, 34), dar şi texte neliterare, pragmatice, articole de presă (din cotidiane ca *Le Monde* (LM) sau hebdomadare ca *Figaro Magazine* (FM), *Nouvel Economiste* (NE), *Quo. Savoir actuel*, rubrica *Decryptage. Les Mots de l'actu*, îngrijită de Jean-Pierre Virginaud şi Jean Morsang, dar şi din alte periodice. Am optat pentru acest tip de ilustrare cu intenţia evidentă de a sublinia, pe de-o parte, generalitatea demersului traductiv şi, pe de altă parte, specificul acestuia în funcţie de crezul traducătorului, de tipul de text şi de traducere, de strategia aleasă, de diferitele tipuri de constrângeri, de competenţele traducătorului (lingvistice, de traducere, de redactare), de finalitatea traducerii, de destinatarul prezumtiv al acesteia etc.

Am încercat să construim în cadrul domeniului traductologic un instrument de lucru a cărui coerenţă internă să nu vină în contradicţie cu cunoştinţele între ele, deci să nu intre în conflict cu sistemul şi să contribuie consolidarea metalimbajului specific domeniului.

Ne exprimăm toată gratitudinea faţă de toţi cei care au contribuit la definitivarea acestei ediţii: prof. dr. Georgeta Ciobanu (Universitatea „Politehnica", Timişoara), pentru reconfirmarea încrederii manifestată în discursul prefaţial încă de la prima ediţie (2003); asist. dr. Cristina Hetriuc (Universitatea din Suceava), pentru postfaţa-recenzie la ediţia a doua; lect. univ. dr. Nadia Obrocea (Universitatea de Vest, Timişoara), pentru lectura în limba română; lect. univ. dr. Karla Lupşan (Universitatea de Vest, Timişoara) şi asist. univ. drd. Claudia Constantin (Universitatea „Politehnica", Timişoara), pentru verificarea termenilor traduşi în limba germană, respectiv în limba engleză, şi traducerea termenilor introduşi de la ediţia anterioară; asist. univ. drd. Diana Moţoc (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca), pentru traducerea integrală a intrărilor în limba spaniolă, şi drd. Valentina Shiryaeva (Universitatea de Vest, Timişoara), pentru redarea în limba rusă. Le mulţumim studenţilor, masteranzilor şi doctoranzilor pentru întrebările care ne-au permis revizuirea prezentei ediţii şi în funcţie de orizontul lor de aşteptare.

G. L. B.

BDD-B721-02 © 2003; 2008, 2012 Editura Orizonturi Universitare; Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 18:19:20 UTC)